

Stanowisko Polski
w sprawie polityki badawczej Unii Europejskiej
Warszawa, styczeń 2005

Przyjęta w marcu 2000 r. Strategia Lizbońska wyznacza na najbliższe lata kierunki rozwoju społecznego i gospodarczego Unii Europejskiej, mającej ambicje stać się najbardziej konkurencyjną, dynamiczną i opartą na wiedzy gospodarką na świecie. Rozszerzenie UE w 2004 r. stanowi poważny, dodatkowy impuls do osiągnięcia najważniejszych celów Strategii. Wynika to w znacznej mierze z faktu, że UE zyskała 75 milionów nowych obywateli, których wiedza i umiejętności, generowany przez nich wzrost gospodarczy oraz prowadzona działalność naukowa i kulturalna stwarzają szanse dla znaczącego zwiększenia konkurencyjności całej Unii. Dla osiągnięcia sukcesu Strategii Lizbońskiej konieczne jest jednak podejmowanie zdecydowanych wysiłków zmierzających do zmniejszania luki rozwojowej i technologicznej pomiędzy nowymi i starymi państwami członkowskimi.

Rozwój nowych technologii i podnoszenie innowacyjności gospodarki, będące konsekwencją nieustannego inwestowania w badania naukowe, są jednymi z najważniejszych czynników prowadzących do wzrostu konkurencyjności gospodarki UE. Z tego powodu konieczne jest istotne zwiększenie wielkości inwestowanych funduszy i kierowanie ich w strategiczne dziedziny i obszary nauki. Podstawowym narzędziem stworzonym do realizacji polityki naukowej UE są Programy Ramowe.

Stanowisko Polski wobec polityki naukowej Unii Europejskiej nawiązuje zatem w naturalny sposób do założeń nadchodzącego 7 Programu Ramowego UE (7 PR), przedstawionych w Komunikacie Komisji Europejskiej z dnia 16 czerwca 2004 r. oraz omawianych na posiedzeniu Rady UE d/s Konkurencyjności w dniu 26 listopada 2004 r. Zostało ono opracowane w oparciu o polskie doświadczenia z uczestnictwa w 5 i częściowo 6 Programie Ramowym, oficjalne dokumenty dotyczące polityki naukowej państwa oraz debatę publiczną zorganizowaną latem br.

Zasadnicze działania 7 PR powinny być związane z podnoszeniem stanu wiedzy i wzmocnieniem opartej na niej gospodarki UE jako całości, a także wszystkich krajów członkowskich, zgodnie z ich możliwościami i potrzebami. Pomyślna realizacja celów Strategii Lizbońskiej wymaga umożliwienia wszystkim państwom członkowskim Unii jak najpełniejszego udziału ich środowisk naukowych i gospodarczych w Programach Ramowych. W związku z tym, **Polska zaleca nadanie odpowiedniej wagi aspektowi integracyjnemu 7 PR**, który powinien uwzględniać instrumenty i mechanizmy promujące konkurencyjność, a zarazem zapewniające, przy pełnym

poszanowaniu kryteriów merytorycznych, równe szanse dostępu do funduszy wspólnotowych, wytworzonej wiedzy i jej wykorzystania.

Wypada odnotować, że efektem ubocznym wprowadzenia nowych instrumentów w 6 PR, będących ważnym elementem strategii rozwoju nauki europejskiej, jest powiększająca się w porównaniu do poprzednich PR różnica ilościowa udziału zespołów badawczych z poszczególnych państw członkowskich. Problem ten został wskazany m.in. w tzw. Raporcie Marimona¹ oraz w stanowiskach Europejskiej Rady Doradczej ds. Badań Naukowych (European Research Advisory Board - EURAB) dotyczących oceny efektywności nowych instrumentów w 6 PR. Strona polska uważa, że powinny one zostać zmodyfikowane w celu wzmocnienia ich efektywności oraz większego otwarcia dla nowych partnerów, w tym także dla małych i średnich przedsiębiorstw, jeszcze w trakcie 6 PR. Natomiast przy konstrukcji 7 PR należy ponadto wprowadzić dodatkowe instrumenty oraz mechanizmy ukierunkowane na wyrównywanie możliwości rozwoju naukowego i innowacyjności pomiędzy zasobniejszymi i uboższymi krajami członkowskimi, w tym umożliwiające uczestnictwo małych zespołów badawczych i realizację mniejszej skali projektów. Jednocześnie Polska wzywa do kontynuacji działań w celu uproszczenia procedur administracyjnych Programów Ramowych i do przyspieszenia negocjacji i podpisywania kontraktów z wykonawcami projektów.

Zaproponowane pokaźne zwiększenie budżetu 7 Programu Ramowego w stosunku do obecnego Programu jest zamierzeniem mającym prowadzić do wzmocnienia konkurencyjności Unii Europejskiej i lepszego wykorzystania jej potencjału intelektualnego. Polska oczekuje, że większe środki finansowe na 7 PR przyczynią się do tworzenia europejskiej wartości dodanej także poprzez integrację znacznego potencjału ludzkiego słabiej rozwiniętych państw członkowskich. Jest to zagadnienie kluczowej wagi dla Polski i jej sektora badawczo-rozwojowego, które nabiera ostrości w świetle dotychczasowych wyników finansowych naszego udziału w 5 i 6 PR - bez osiągnięcia zadowalającego poziomu integracji wzmocnienie konkurencyjności pozostanie martwym zapisem. Obecnie Polska uzyskuje zwrot około połowy funduszy przekazywanych do budżetu UE, a przeznaczanych na naukę. Nowa perspektywa finansowa przewiduje podwojenie nakładów na badania naukowe do 2013 r. Kontynuacja sytuacji, w której Polska dopłaca spore sumy do budżetu Programów Ramowych przy równoczesnym jego znacznym wzroście jest dla Polski niemożliwa do zaakceptowania.

¹ Sprawozdanie Komisji pod przewodnictwem Ramona Marimona

Polska ze swej strony podejmuje zdecydowane działania w celu zwiększenia zarówno liczby składanych wniosków jak i poprawy uzyskanego „współczynnika sukcesu”². Spodziewamy się równocześnie wprowadzenia takich zapisów do dokumentów 7 PR, które umożliwią rozwiązanie przedstawionego problemu. Mając na uwadze spełnienie naszych postulatów, a także w zależności od ostatecznych rozstrzygnięć w innych działach perspektywy finansowej, zwłaszcza w polityce spójności (dział 1b), która również wspiera rozwój naukowy i innowacyjność, Polska rezerwuje sobie prawo do ostatecznej oceny skali wzrostu budżetu 7PR.

Polska uznaje potrzebę kontynuacji między 6 PR i 7 PR w zakresie instrumentów i priorytetów badawczych wprowadzonych w bieżącym Programie Ramowym. Uważa jednak, że **należy nadać znacznie większą wagę tradycyjnym instrumentom (typu STREP, CRAFT, itd.)** oraz zapewnić odpowiednie środki finansowe, jako działaniom mającym na celu zwiększenie udziału małych i średnich przedsiębiorstw w inicjatywach badawczych UE, a także przyczyniającym się do wzmocnienia więzi między nauką i przemysłem.

Spśród sześciu głównych priorytetów polityki naukowej UE zaprezentowanych w Komunikacie KE, pierwsze cztery są w pełni zgodne z polskim rozumieniem celów europejskiej polityki naukowej.

1. Polska zdecydowanie popiera proponowane włączenie **badń podstawowych** do 7 PR i wyodrębnienie znacznych środków finansowych na ten cel. Uznając fundamentalną rolę badań podstawowych w rozwoju nauki, w pełni aprobuje proponowane utworzenie Europejskiej Rady Badań Naukowych (European Research Council).
2. Polska widzi potrzebę wzmacniania **międzynarodowej współpracy w badaniach naukowych**, angażującej instytucje badawcze i przedsiębiorstwa z krajów członkowskich. Wsparcie powinno być udzielone zwłaszcza Europejskim Centrum Doskonałości, jako strukturom ułatwiającym procesy współpracy i integracji.
3. Polska popiera działania związane z **koordynacją krajowych programów badawczych** i odgrywa w nich aktywną rolę. Uważa, że uczestnictwo w przedsięwzięciach typu ERA-Net w wybranych obszarach badawczych stymuluje aktywność centrów badawczych i pomaga określać pożądane kierunki dla tych programów. Polska zgadza się także z proponowaną ewolucją ERA-Net w kierunku koncepcji ERA-Net Plus, zgodnie z którą

² Współczynnik sukcesu określa stosunek uzyskanego przez polskie zespoły dofinansowania projektów w PR do całkowitego wnioskowanego przez te zespoły dofinansowania.

wybrane projekty powinny otrzymać znaczące dofinansowanie z KE także na badania.

4. Polska popiera unijną **politykę mobilności naukowców** i postuluje zwiększenie wsparcia dla najlepszych badaczy oraz stworzenie im wysoce **atrakcyjnych warunków** pracy w Europie. Polska opowiada się za zwiększeniem wydatków na granty reintegracyjne i za wzmocnieniem działań promocyjnych zmierzających do zwiększenia zainteresowania karierą naukową, zwłaszcza pośród osób młodych.

W odniesieniu do dwóch pozostałych priorytetów wymienionych poniżej, stanowisko Polski jest pozytywne pod pewnymi warunkami.

5. **Rozwój infrastruktury badawczej** traktowany jest w Komunikacie jako jeden z kluczowych elementów 7 PR. Polska podziela to podejście pod warunkiem, że planowana rozbudowa infrastruktury badawczej obejmie w większym stopniu słabiej rozwinięte kraje członkowskie, pozwalając na pełne wykorzystanie ich potencjału naukowego w ramach Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Ponadto, zarówno budowa europejskiej sieci infrastruktury badawczej, jak i udostępnienie już istniejących zasobów, wymaga ustalenia jasnych i przejrzystych reguł dostępu do nich oraz ich użytkowania.

Jednym z głównych źródeł finansowania rozbudowy bazy badawczej (w tym w szkolnictwie wyższym) w nowych krajach członkowskich powinny być fundusze strukturalne UE. Polska jest przygotowana do ich wykorzystania, traktując je jako komplementarne zarówno wobec środków krajowych, jak i pochodzących z Programu Ramowego.

6. Polska wyraża ostrożne poparcie dla inicjatywy powołania **Europejskich Platform Technologicznych**, zwłaszcza w obszarach zaawansowanych technologii. Postuluje, aby listy i tematy platform pozostały otwarte. Istniejące i przyszłe inicjatywy technologiczne o wymiarze krajowym i znacznym potencjale rozwojowym mogłyby wówczas osiągnąć skalę europejską.

Polska uznaje potrzebę wprowadzenia do 7 PR nowych obszarów badawczych, takich jak **badania na rzecz bezpieczeństwa** i **badania kosmosu**. Polska proponuje wyodrębnienie odnośnych strumieni finansowania, aby zapobiec „rozmyciu” celów tych badań.

Mając na uwadze obecny brak wystarczającego wsparcia nauki dla rozwiązywania problemów społecznych i środowiskowych o skali globalnej i lokalnej, Polska proponuje podjęcie nowej inicjatywy o roboczej nazwie **Europejskie Platformy Społeczno-Środowiskowe**. Platformy te byłyby strukturami z masą krytyczną

wystarczającą dla określania i realizacji programów badawczych, zwłaszcza interdyscyplinarnych, w obszarach nauk humanistycznych, społecznych i środowiskowych oraz dla zapewniania im odpowiedniego wsparcia finansowego. Takie Platformy skupiałyby przede wszystkim zespoły i instytucje naukowe (jako beneficjentów dofinansowania), a także samorządy lokalne i organizacje pozarządowe zaangażowane w działania na rzecz zrównoważonego wzrostu.

Na koniec, biorąc pod uwagę potrzebę prowadzenia polityki dobrego sąsiedztwa, Polska uważa za celowe podjęcie współpracy w ramach 7 Programu Ramowego z państwami sąsiedzkimi Europy Wschodniej, głównie z Ukrainą.

Konkludując, Polska wyraża przekonanie, iż strategia wzmocnienia konkurencyjności w oparciu o badania naukowe oraz integracja nauki w rozszerzonej Unii Europejskiej powinny stanowić fundamenty europejskiej polityki naukowej.

Przedstawione Stanowisko jest wkładem Polski w tocząca się obecnie dyskusję nad założeniami 7 Programu Ramowego, nawiązując między innymi do poświęconego tej sprawie posiedzenia Rady UE d/s Konkurencyjności w dniu 26 listopada 2004. Polska przedstawiła na tym posiedzeniu syntetyczne stanowisko w sprawie 7 PR³ i niniejszy dokument stanowi jego rozszerzenie. Szczegółowe propozycje dotyczące założeń 7 Programu Ramowego przedstawione są w Załączniku do Stanowiska.

³ Polish position regarding the Seventh RTD Framework Programme of the EU, 15125/04 RECH